

DE LA MUZEUL NAȚIONAL DE ANTICHITĂȚI
LA INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE

DE

CONSTANTIN PREDĂ

Avîntul luat de cercetarea arheologică românească după 1949 și rezultatele remarcabile înregistrate într-un timp relativ scurt au creat condițiile necesare înființării unui Institut de arheologie. Sarcina organizării și conducerii cercetărilor arheologice revenise Muzeului național de antichități încă de la întemeierea acestuia și va cunoaște un prim și important salt în vremea lui Vasile Pârvan. Nevoia unui institut special care să preia întreaga sarcină a investigației arheologice din România o resimțise din plin Vasile Pârvan, fapt ce-l va determina pe marele savant să militeze pînă în ultima clipă a vieții sale pentru înființarea unui institut arheologic, separat de Muzeul național de antichități. Dorința sa în această direcție a mers așa de departe încît a ajuns să întocmească proiectul de lege de înființare a unui centru al întregii cercetări arheologice românești cu 20 aliniate referitoare la munca și structura sa.

Această dorință nestrămutată a lui Vasile Pârvan, ce corespundea unei necesități, avea să fie împlinită la aproape trei decenii după dispariția marelui arheolog și anume la 5 iunie 1956, cînd Consiliul de Miniștri, prin hotărîrea nr. 1048, decidea „În vederea dezvoltării studiilor și cercetărilor din domeniul arheologiei în țara noastră se aprobă transformarea Muzeului național de antichități al Academiei R. P. R. în Institutul de arheologie”, funcția de director fiind încredințată acad. prof. Emil Condu-rachi, iar cea de director adj. lui Dorin Popescu, urmați de prof. Dionisie M. Pippidi (1971—1981) și Sebastian Morintz, ca director adj. (1970—1974), și de Constantin Predă de la 1. X. 1981. În urma acestei hotărîri, Muzeul național de antichități devine o secție a institutului, cu sarcina specială de organizare a colecțiilor, depozitelor și expoziției permanente. În fapt nu era vorba decît de o separare de atribuții, institutul preluînd în întregime sarcinile cercetării arheologice, cele muzeale revenind secției de profil care se va numi în continuare, așa cum s-a arătat, Muzeul național de antichități, nume sub care funcționează și în prezent, în același cadru organizatoric și administrativ și în același local (str. I.C. Frimu, nr. 11).

Între institut și muzeu au existat legături strînse și permanente, eu atribuții care s-au completat și condiționat, încît ori de cîte ori s-a vorbit de Institutul de arheologie s-a înțeles și MNA și invers. Rezultatele obținute de pe urma săpăturilor arheologice au alimentat și îmbogățit fondul

muzeal și au permis o permanentă prăminire și nubilare a expoziției cu cele mai noi și mai valoroase descoperiri. Din cei aproape o sută de colaboratori ai institutului, cercetători și cadre auxiliare cercetării, un colectiv de specialiști, muzeografi și laboranți, condus de Vladimir Dumitrescu, s-a ocupat cu toate problemele specifice muzeului.

Fig. 1. Acad. Emil Condurachi.

În sălile principale ale localului din str. I.C. Frimuț nr. 11 a fost reorganizată expoziția permanentă alcătuită din cele mai reprezentative descoperiri arheologice din colecțiile muzeului. Au fost expus astfel, într-o formă și concepție nouă, în ordine cronologică, o mare varietate de vase și obiecte ceramice, unelte de silex, piatră și metal, obiecte de podoabă de tot felul, tezaur de obiecte și monedare de aur și argint, de unde nu lipsea marele tezaur de la Pietroasa cunoscut sub numele „Cloșca cu pui”, sculpturi, piese arhitectonice, inscripții etc., aparținând epocilor paleolitică, neolitică, metalelor, tracă și geto-dacică, greco-romană, formarea poporului român și medievală românească. Paralel cu această muncă de reorganizare a expoziției s-a trecut și la activitatea de inventariere a patrimoniului muzeal și de organizare a depozitelor și a *lapidarium*-ului, acesta din urmă ocupând, pe lângă unele încăperi ale clădirii, și întreaga curte a institutului. S-a constituit astfel un fișier special pentru principalul fond al colecțiilor și registre inventare pe categorii de obiecte. Era pentru prima dată când se constituia o evidență completă a patrimoniului muzeal și științific și se scotea în evidență valoarea inestimabilă a acestuia.

Serviciile auxiliare ale cercetării, subordonate deopotrivă nevoilor institutului și ale muzeului, au fost și ele supuse unei noi reorganizări, în sensul unei mai bune dotări a laboratoarelor și a suplimentării lor cu personal de specialitate. Cabinetul de desen și laboratoarele foto și de între-

giri cunosc în această perioadă principala lor etapă de dezvoltare, constituindu-se ca centre de formare a unor noi cadre de specialitate și de satisfacere a nevoilor de cercetare și conservare pe plan național. Numărul sporit de fotografii și desene realizate pe șantiere și în laboratoare a impus înființarea unui serviciu special sub denumirea de „fototecă” și „dese-

Fig. 2. Dorin Popescu.

notecă”, acestea revenindu-i sarcina de a pune în ordine și a păstra evidența întregului material ilustrativ și documentar.

Odată cu înființarea sa, institutul va prelua întreaga muncă de cercetare, în care a fost integrată și activitatea științifică a colectivului secției muzeu. În consecință, Muzeul național de antichități continua și sub noul său statut și formă de organizare să desfășoare investigația arheologică de teren și să valorifice, prin publicare, rezultatele obținute, ca și celelalte colective de cercetare. Invocînd deci numele și întreaga activitate a institutului se înțelege în mod implicit și numele Muzeului național de antichități cu tot ceea ce ține de specificul muncii sale. Atît în ceea ce privește structura de organizare internă, cit și direcțiile de cercetare, institutul nu va face decît să preia și să dezvolte bogata experiență și moștenire a muzeului, care de fapt, prin activitatea sa arheologică anterioară, mult dezvoltată după 1949, ținuse locul și îndeplinesc sarcinile ce ar fi trebuit mai de mult să revină unui Institut de arheologie.

Colecțiile muzeului s-au îmbogățit după 1944, nu numai ca urmare a numeroaselor descoperiri arheologice, ci și prin achiziționarea multor obiecte, monede sau mici colecții particulare. Restituirea în 1956, de către U.R.S.S., a tezaurului istoric cultural și artistic al țării noastre avea să sporească în mod simțitor valoarea colecțiilor arheologice și numismatice ale muzeului. Este vorba în special de tezaurul de la Pietroasa și de cca. 15 000 monede antice de aur, argint și bronz, ca și de alte obiecte

de valoare. În 1971, data predării către Muzeul de istorie al R. S. România, nou înființat, a celor mai valoroase colecții arheologice și numismatice, Muzeul național de antichități ajunsese să fie deținătorul principalului fond al patrimoniului cultural național, cuprinzând : vase și statuete de

Fig. 3. Prof. D. M. Pippidi.

lut din toate epocile antichității, unelte de tot felul, obiecte de aur și argint, opere de artă greco-romană, sculpturi, elemente arhitectonice, inscripții, peste 100 000 monede de aur, argint și bronz.

După 1971, Muzeul național de antichități a continuat și continuă și astăzi să păstreze, în cadrul Institutului de arheologie, o serie de colecții cu caracter de cercetare. Cele mai importante colecții le formează *lapidarium*-ul, fondul numismatic și grupul de donații mai vechi de vase de lut și de sticlă grecești și romane, precum și produse ceramice aparținând comunei primitive și epocii geto-dacice. Deși muzeul nu mai dispune de personal propriu, acesta ființează prin colecțiile sale organizate și întreținute de cercetătorii institutului, precum și prin rolul deosebit de important pe care l-a jucat timp de 150 de ani în cultura și știința arheologică românească.

Institutul de arheologie este de fapt și de drept moștenitorul și continuatorul a tot ceea ce a reprezentat MNA în istoria științei arheologice românești. A vorbi de istoricul MNA, implicit trebuie asociat și Institutul de arheologie, în cadrul căruia continuă să subziste nu numai spiritul și îndelungata și bogata tradiție a cercetării arheologice din țara noastră, ci și un prețios fond muzeal din vechile colecții, constituind și astăzi un valoros material de studiu. Personalul de cercetare și cel auxiliar de bază al institutului a fost același care, până în 1956 reprezenta MNA. Acesta va cunoaște treptat o creștere sensibilă și o nouă structură

organizatorică-științifică. Astfel, institutul a ajuns, cu mult înainte de cedarea principalelor colecții către Muzeul de istorie al R.S. România, ce urma să-și deschidă porțile în 1971, să dispună de următoarele compartimente: secția comunei primitive, condusă de I. Nestor, apoi de Eugen Comșa; secția de arheologie clasică, sub conducerea lui Radu Vulpe, preluată de Petre Alexandrescu; secția de arheologie feudală, îndrumată de Gheorghe Ștefan, astăzi de Mircea D. Matei; secția muzeu (MNA), a cărei conducere a revenit lui Vladimir Dumitrescu; sectorul paleolitic, condus de C.S. Nicolăescu-Plopșor, acum de M. Bitiri-Ciortescu; sectorul de numismatică, în frunte cu Bucur Mitrea și apoi cu Constantin Preda și cel de epigrafie, îndrumat de D.M. Pippidi. În plus, au fost înființate și organizate ca servicii auxiliare, dependente de secția MNA, cabinetul de desen, laboratoarele fotografice și de restaurare și „fototeca”.

După transformarea MNA în institut, întreaga activitate de teren, ca și cea științifică în general, s-a desfășurat și dezvoltat pe linia celor trasate anterior în cadrul și sub autoritatea MNA. Toate șantierele arheologice deschise în 1949, fără excepție, la care se vor adăuga desigur și multe altele, își vor continua activitatea în aceleași condiții și cu aceleași colective. Revista „Studii și cercetări de istorie veche” va apare sub îndrumarea institutului fără nici o modificare. În plus, în 1957 se reia publicarea revistei „Dacia”, noua serie, și se instituie seria „Biblioteca de arheologie”, ce a ajuns să depășească în prezent 40 de titluri, toate lucrări ample, de sinteză, și monografiile arheologico-istorice. Publicația „Studii și cercetări de numismatică” revine și ea, începând cu vol. III, 1960, institutului, sub egida căruia va continua să apară și în prezent. În același an, 1960, apare și primul volum din *Tratatul de istoria României*.

Fondul de cărți și reviste de care dispunea MNA s-a îmbogățit treptat, devenind în prezent cea mai bine dotată bibliotecă de specialitate din țara noastră. Anual au intrat și continuă să intre în bibliotecă mii de reviste și lucrări de arheologie și istorie din toată lumea, ca urmare a schimbului de publicații pe care institutul îl întreține permanent cu principalele instituții de profil de peste hotare. Începuturile în această direcție aparțin MNA, care a inițiat asemenea schimburi, în cadrul mai larg al relațiilor științifice cu instituții și personalități din străinătate.

Tot ca urmare a avântului luat de cercetarea arheologică românească după 1949, în anul 1979 ia ființă, prin decret prezidențial, Institutul de tracologie, a cărei conducere a fost încredințată prof. Dumitru Berciu. Sarcina noului institut, care beneficiază de serviciile unui colectiv de lucru subordonat Institutului de arheologie, este aceea de a coordona și stimula activitatea de cercetare din domeniul tracologiei din întreaga țară și de a menține și dezvolta relațiile cu instituțiile de profil din străinătate. *Thraco-Dacica*, revista Institutului de tracologie, a ajuns la al V-lea volum, impunându-se prin valoarea și noutatea studiilor de specialitate publicate.

Institutului de arheologie îi revine meritul de a fi organizat un însemnat număr de manifestări științifice importante de caracter internațional și național. În prima categorie se includ Congresele internaționale: Studii clasice (Eforie, 1960 și Cluj 1972), Limesul roman (Mamaia, 1972), Tracologie (București, 1976) și Epigrafie (Constanța, 1977), la care se adaugă colocviile bilaterale, pe teme comune de cercetare, organizate cu specia-

liști din URSS, R.P. Bulgaria, R.S.F. Iugoslavia (pentru cercetările de la Porțile de Fier), Anglia și R.F. Germania.

Din rîndul manifestărilor interne, fără participare internațională, fac parte : sesiunile anuale de arheologie, ajunse acum la a XVIII-a ediție, dezbaterile științifice pe teme prioritare de cercetare (București, Suceava, Tg. Mureș, Herculane, Drobeta-Turnu Severin, Constanța etc.). Sesiunile anuale de rapoarte, ca și dezbaterile științifice se desfășoară în prezent sub egida A.S.S.P. și a C.C.E.S., prin grija cărora se urmărește rezolvarea unor teme de prim interes pentru istoria veche și medievală a României.

Preluînd de la MNA preocuparea pentru stabilirea și îmbogățirea colaborării cu instituțiile de profil și oamenii de specialitate din străinătate, Institutul de arheologie se află în contacte și schimburi de experiență și documentare cu marile centre ale cercetării istorico-arheologice internaționale. Drept urmare, specialiști ai institutului au devenit membri ai unor comitete, societăți sau instituții de profil din străinătate, au participat la numeroase congrese și dezbateri internaționale, cu raporturi sau cu comunicări, contribuind astfel la creșterea prestigiului arheologiei românești în străinătate. Din rîndul acestor mari manifestări științifice, unde s-a făcut remarcată arheologia românească, amintim congresele internaționale de pre- și protoistorie, arheologie clasică greco-romană, limesul roman, studii clasice, studii de bizantinologie și sud-est europene, numismatică, epigrafie, congresele mondiale ale istoricilor etc.

Prin colaboratorii săi, institutul a publicat în străinătate, în edituri din Anglia, R.F. Germania, Italia și Franța, un însemnat număr de lucrări de istorie veche și arheologie, monografiile sau sinteze istorice și este prezent cu studii în principalele publicații de specialitate din străinătate. În același cadru se înscriu și colaborările la întocmirea de enciclopedii și bibliografiile internaționale (Fasti archaeologici, Roma ; Numismatic Literature, New York, Coin Hoards, Londra ; Bulletin analytique d'histoire romaine, Strasbourg).

Numeroși cercetători au efectuat călătorii de studii și documentare în străinătate, în principalele biblioteci din URSS, Franța, R.F. Germania, Italia, Anglia, S.U.A. etc., de pe urma cărora a rezultat alcătuirea unei valoroase și bogate baze de informații de specialitate și întocmirea a numeroase studii.

Institutul de arheologie beneficiază din 1970 de sprijinul Academiei de Științe Sociale și Politice a R.S. România, iar tot din 1970, data integrării cu învățămîntul, și de cel al Universității din București. În același timp, mai ales pe linia colaborării cu muzeele de istorie din rețeaua Consiliului Culturii și Educației Socialiste, investigația arheologică de teren se realizează în cadrul unui plan unic de cercetare, întocmit de așa manieră încît să răspundă principalelor imperative ale istoriei noastre naționale, așa cum rezultă ele din documentele de partid și de stat. Întreaga activitate de teren este coordonată de Comisia arheologică subordonată, din 1983, deopotrivă, A.S.S.P. și C.C.E.S.

Rezultatele înregistrate în această perioadă de timp, în special cele din ultimele două decenii, sînt în măsură să răspundă principalelor probleme ale istoriei antice și medievale timpurii a României și să îmbogățească în mod substanțial documentația noastră pentru fiecare etapă istorică în parte. Referindu-ne mai întîi la epoca primei vîrste a pietrei,

ale cărei începuturi erau estimate înainte de 23 August 1944, ca avînd o vechime de cca. 600 000 ani, potrivit datelor oferite de cercetările din părțile de nord-est ale Munteniei, momentul inițial al procesului de antropogeneză în spațiul carpato-danubian și pontic poate fi plasat cu cca. un milion de ani în urmă. Există premise, așa cum lasă să se întrevadă cercetările de la Bugiușești (jud. Vîlcea), ca aceste prime forme de viață umană să fi luat naștere cu mult mai înainte de această dată.

Cercetările dedicate epocii neolitice, ceva mai bine cunoscută anterior decît paleoliticul, au contribuit în mod substanțial la îmbogățirea conținutului cultural al întregii perioade și la definirea mai clară a tuturor etapelor din evoluția comunităților neolitice. Cercetările de la Hamangia și Cernavodă au prilejuit identificarea unei noi culturi specifice regiunii dintre Dunăre și Marea Neagră, căreia îi aparține celebra statueta a „gînditorului”. Descoperirile de la Hăbășești, Trușești, Traian, Tirpești etc. (Moldova) au venit să demonstreze o dată în plus că „civilizația” Cucuteni se situează în fruntea neoliticului european.

Perioada de tranziție de la neolitic la bronz, după cum o dovedesc descoperirile de tip Coțofeni și Cernavodă, se înfățișează ca o etapă de un deosebit interes istoric. Sintezele etnoculturale din această vreme, ce constau în amestecul fondului local cu unele populații de păstori deplasate din stepele nord-pontice și cu unele influențe mediteraneene, se înscriu în marele proces al indo-europenizării.

Clarificări deosebite au adus cercetările arheologice din ultimele decenii în definirea „civilizației” bronzului din România și în procesul de constituire a neamurilor trace. Descoperirile din așezările și necropolele de la Zimnicea, Monteoru (Muntenia), Cîndești, Noua, Costișa (Moldova), Gîrla Mare, Cîrna și Verbicioara (Oltenia), precum și depozitele de bronzuri și cele două tezaure cu obiecte de aur de la Perșinari (Dimbovița) și Hinova (Mehedinți), vin să demonstreze în chip strălucit gradul înalt de civilizație și forța economică și social-politică atinse de ramura nordică a lumii trace în ultima parte a mileniului II î.e.n., anunțînd de pe acum rolul pe care avea să-l joace această nouă populație în regiunile de sud-est ale Europei.

Un accent la fel de însemnat l-a pus investigația arheologică din ultima vreme și pe cercetarea primei vîrste a fierului, epoca de dezvoltare și de desăvîrșire a procesului de formare a etnosului trac. Contribuții importante la lămurirea și întregirea înțeleșului multora din problemele acestei epoci au adus descoperirile de la Babadag (Dobrogea), Mediaș (Transilvania), Basarabi (Oltenia), Lăpuși-Susani și Insula Banului (vestul României). Faza finală a primei epoci a fierului, corespunzătoare sec. VII—V î.e.n., după cum o dovedesc izvoarele scrise și o confirmă descoperirile arheologice de tip Ferigile-Bîrșești, coincide cu momentul individualizării geto-dacilor ca ramură nordică a marelui neam al tracilor. Descoperirile de tip Alexandria-Bălănești (Muntenia), ca și cele din Dobrogea, de tip Beidaud-Tariverde și din Moldova, de la Sîncești și Curteni, alături de cele de tip Ferigile-Bîrșești, se înscriu ca prime manifestări de cultură materială și spirituală a populației geto-dace, considerate acum a fi cu cca. trei secole mai vechi decît se accepta în mod unanim cu mai bine de patru decenii în urmă.

Istoria și civilizația geto-dacilor de la începuturi și pînă la cucerirea romană au format obiectul unor intense și permanente cercetări întreprinse de arheologia românească de după 1944. Față de datele cuprinse în *Getica* lui Vasile Pârvan, civilizația și istoria geto-dacilor ni se înfățișează astăzi substanțial îmbogățită și precis conturată pe parcursul întregii lor evoluții. În lumina tuturor acestor cercetări, lumea geto-dacică ne apare ca unul din principalele popoare ale antichității, care a jucat un rol de prim ordin în istoria Europei de sud-est. Descoperirile de tip Muri-ghiol-Enisala (Dobrogea), Cotnari, Bunești (Moldova), Alexandria, Zim-nicea (Muntenia), Coțofeni-Bizdina (Oltenia) trasează principalele trăsături ale civilizației geto-dacilor din sec. IV. — III î.e.n. Acestei perioade îi aparțin și cele două mari tezaure de aur și argint getice de la Băiceni (Moldova) și Peretu (Muntenia).

Contribuții însemnate au adus noile cercetări arheologice epigrafice și numismatice la o mai bună cunoaștere a raporturilor geto-dacilor cu grecii, macedoneenii, celții și bastarnii. Pentru raporturile geto-dacilor cu grecii au oferit săpăturile din orașele vest-pontice Histria, Tomis și Callatis, precum și cele din așezările din teritoriile acestora (Tariverde, Sinoc, Albești). Date noi referitoare la relațiile cu celții stabiliți în sec. IV—II în unele teritorii ale Daciei au adus săpăturile de la Ciumești, Cepari și Fintinele (Transilvania), rezultind de aici că rolul jucat de aceștia în viața și cultura autohtonilor este mult mai redus decît se crezuse pînă nu demult. Cît privește pătrunderea și așezarea temporară a bastarnilor la est de Carpați, informații suplimentare au oferit săpăturile de a Poienesti și Borosești.

Etapa de maximă dezvoltare a societății geto-dace, sub aspect economic, politic, cultural etc. a fost în atenția cercetărilor arheologice românești din ultimele patru decenii, în chip cu totul deosebit. Strălucirea pe care au dat-o acestei perioade cele două mari figuri ale lumii geto-dace, Burebista, făuritorul unității tuturor geto-dacilor, și Decebal, regele erou, își găsește o deplină confirmare în numeroasele și bogatele descoperiri arheologice. Pe lîngă continuarea investigațiilor în cunoscutele centre politico-economice din zona Munților Orăștiei, Popești (pe Argeș), Poiana (pe Siret), Zimnicea etc., s-au întreprins săpături de amploare în zeci de așezări geto-dacice de pe întreg cuprinsul țării noastre. Cîteva din aceste stațiuni a fost identificate cu unele din *davae*-le pomenite de geograful Ptolemeu, cum sînt: Oenița (Vilcea) = Buridava; Piatra Craiivi (jud. Alba) = Apulon; Pecica (jud. Arad) = Ziridava; Piatra Neamț = Petrodava; Răcățău și Brad (jud. Bacău) cu Tamasidava și respectiv Zargidava. Identificarea unor noi cetăți dacice la Bănița și Tilișca (Transilvania), Polovragi (Oltenia) și Piatra Neamț, precum și a unor noi *davae* importante, cărora li se alătură mormîntul princiar de la Cugir, podurile de lemn de la Lozna (nordul Moldovei), tezaurele cu obiecte de argint de la Sincrăieni, Surcea, Sărăcsău, Lupu (Transilvania) și Bălănești (jud. Olt), precum și identificarea unor noi regi geto-daci ca Zalmodegikos, Moskon și Thiamarkos, vin să completeze în mod fericit viziunea noastră asupra vieții materiale și spirituale a geto-dacilor dinainte de cucerirea romană. Toate descoperirile din Dacia din vremea lui Burebista și Decebal, prin bogăția, varietatea și complexitatea lor, reprezintă mărturii directe ale nivelului înalt atins de civilizația dacică și ale caracterului unitar al

lumii geto-dacice în general. De aici se desprinde și rolul de prim ordin pe care geto-dacii i-au jucat din punct de vedere politic și economico-cultural în istoria Europei de sud-est.

Studierea complexă a celor două provincii întemeiate de romani în teritoriile geto-dacilor, respectiv Dacia și Moesia Inferior, a ocupat de asemenea un loc de seamă în planul unitar de cercetare arheologică și istorică. S-au continuat astfel de săpături aproape în toate centrele urbane întemeiate de romani (Ulpia Traiana-Sarmizegetusa, Apulum, Napoca, Porolissum, Drobeta, Romula, Sucidava, Tibiscum, Capidava, Argamum și la Adamelisi, unde Monumentul triumfal ridicat de Traian a fost restaurat în forma sa inițială. Numeroasele castru militare de pe liniile de apărare ale celor două provincii au format obiectul unor cercetări permanente. Toate aceste cercetări au dat posibilitatea unei mai bune cunoașteri a caracterului stăpînirii romane în Dacia și a raporturilor dintre administrația romană și coloniști pe de o parte și populația dacă pe de alta.

Rezultatele cele mai valoroase pe care arheologia românească le-a obținut în ultimele patru decenii se referă la mileniul I e.n., respectiv la perioada de formare a limbii și poporului român. Arheologiei îi revine meritul de a fi scos la lumină istoria acestui mileniu și a restabili, cu argumente de netăgăduit, adevărul istoric în ceea ce privește continuitatea neîntreruptă și originea daco-romană a românilor. Descoperirea unui însemnat număr de așezări și necropole din sec. II—III e.n. din cadrul celor două provincii, de genul celor de la Soporu de Cîmpie — Obreja (Transilvania), Locusteni (Oltenia) și Enisala (Dobrogea), a prilejuit cunoașterea și definirea clară a culturii dacilor în timpul stăpînirii romane. Acest facies cultural, ce se dovedește a fi unitar și general, moștenește întreaga tradiție a culturii vechi dacice și preia unele clemente de civilizație romană. Împletirea celor două civilizații este expresia directă a procesului de romanizare a dacilor, respectiv al simbiozei daco-romane. Prezențele etnice și culturale dacice se constată destul de frecvent și în centrele militare, așezările civile și în *villae*-le rustice. Toate aceste descoperiri vin să demonstreze în modul cel mai limpede cu putință că, și după cucerire, etnicul de bază al celor două provincii continua să-l formeze vechea populație a geto-dacilor, care ajunsese să se întindă și în centrele urbane și militare romane.

Problema continuității dace nu se rezumă însă numai la cadrul celor două provincii. După cum era de așteptat și după cum o arată recente descoperiri arheologice, dacii din regiunile libere au continuat să viețuiască și să se dezvolte nestingherit pe linia tradițională a civilizației Daciei preromane. Costobocii, situați în părțile de nord ale Moldovei și în Galiția, au fost identificați și localizați pe baza culturii dacice de tip Lipița. Populația carpilor, concentrată mai ales în părțile de mijloc ale Moldovei, s-a dovedit cea mai viguroasă ramură a dacilor liberi. Cultura carpică din sec. II—III e. n. este de fapt civilizația veche dacică ce cunoaște acum cel mai înalt nivel al dezvoltării ei. Și în celelalte regiuni ocupate de dacii liberi se constată situații similare. În Muntenia, aceștia sint identificați prin aspectul cultural de tipul descoperirilor de la Chilia (jud. Olt) și Militari București. În Crișana și Maramureș, cultura dacilor

liberi a fost identificată prin descoperiri de genul celor de la Sintana — Arad și Medieșul Aurit.

Deși civilizația dacilor liberi îmbracă unele aspecte regionale, esența ei se dovedește unitară, esență ce rezidă, ca și la dacii din provincie, în principalele moșteniri de cultură materială și spirituală veche dacică. Numărul impresionant de așezări și necropole, ca și bogăția și varietatea conținutului lor, ni-i înfățișează pe dacii liberi ca singurii stăpîni ai regiunilor neocupate de romani, iar pe cei din provincie, ca populație de bază a Daciei romane.

Istoria destul de frământată a secolelor care au urmat retragerii stăpînirii romane din Dacia este repusă acum în drepturile ei. Urme ale permanenței daco-romane se cunosc, fără excepție, pe întreg cuprinsul Daciei Traiane. Descoperiri însemnate, arheologice și numismatice, din perioada imediat următoare retragerii romane și pînă către sfîrșitul sec. IV e. n., s-au făcut la Sarmizegetusa, Apulum, Napoca, Potaissa, Porolissum, Romula, pe locul vechilor caestre și într-o serie de zeci de așezări, unde continuitatea de viață poate fi urmărită pînă în sec. V—VI e.n. (Soporu, Țaga, Iernut, Bratei, Noșlac, Hărman—Transilvania, Verbița, Cioroiu, Lazu etc. — Oltenia). După cum o dovedesc aceleași date arheologice recente, în rîndul populației daco-romane din fosta provincie au pătruns, după Aurelian, și unele grupe de daci liberi, care s-au integrat noilor forme de viață, contribuind totodată la revitalizarea elementului etnic autohton dacic. Pe aceiași daci liberi îi găsim conviețuind în sec. IV cu neamurile gotice stabilite vremelnice în regiunile extracarpătice (Moldova-Muntenia).

După plecarea neamurilor germanice și mai ales după anihilarea puterii hunilor, populația daco-romană din spațiul carpato-danubian cunoaște o perioadă de relativă liniște și de condiții prielnice activității economice și a organizării social-politice. În cursul sec. V—VII, daco-romanii dezvoltă, după cum o dovedesc în întregime descoperirile arheologice, o cultură nouă și unitară, cunoscută sub denumirea de Ipoțești-Cîndești (Muntenia), cu corespondentele sale Bratei (Transilvania) și Costișa-Botoșana (Moldova). Descoperiri de acest fel, toate aparținînd recentelor cercetări, s-au făcut în zeci de așezări răspîndite pe întreg teritoriul României. Complet necunoscută în perioada antebelică și substanțial îmbogățită în ultimele două decenii, această cultură de tip romană reprezintă înainte de toate o dovadă a continuității permanente a populației daco-romane ieșită învingătoare și întărită din punct de vedere etnic, lingvistic și cultural din contactul cu primele mari valuri de migratori. Principalele aspecte ale acestei culturi, generală și unitară în esență sa, sînt rezultatul sintezei daco-romane, aflată acum la deplina ei maturitate. Aici își dau înlînire tradiția veche dacică și cea romană provincială, precum și puternica influență romano-bizantină. Ceramica și produsele atelierelor meșteșugărești de caracter strict local și tradițional, precum și importurile romano-bizantine reflectă în mod direct o nouă etapă a dezvoltării populației daco-romane și o nouă calitate a evoluției ei.

Un rol important în procesul simbiozei daco-romane, respectiv al romanizării complete a acesteia, l-a jucat influența romano-bizantină prin intermediul propagării religiei creștine. Sub influența și autoritatea episcopatelor de la sud de Dunăre are loc și extinderea și întărirea creș-

tinismului la daco-romani. Basilicile romane de la Celei-Sucidava și de la Slăveni (pe Olt), ca și basilica cu criptă cu martiri de la Niculițel (Dobrogea), precum și o serie de obiecte cu simboluri creștine și chiar tipare de cruci, reprezintă mărturii ale existenței unor puternice comunități creștine daco-romane nord-dunărene în sec. V—VII.

Potrivit datelor oferite de cercetările arheologice, stabilirea unor grupe de slavi are loc în regiunile extracarpatiche în a doua jumătate a sec. VI și în sec. VII e.n. în Transilvania. Din aceleași cercetări rezultă că slavii au adus cu ei o cultură inferioară celei daco-romane de tip Ipoțești-Cindești. Elementele de cultură slavă apar în așezările daco-romane, ca un „adaos”, ce vor îmbrăca treptat aspecte romanice evidente. Din toate aceste date arheologice reiese că slavii timpurii stabiliți în spațiul carpato-dunărean au reprezentat o pătură subțire, ce va fi relativ repede asimilată de masa populației romanice.

Desăvârșirea simbiozei daco-romane în cursul sec. VI e.n. a reprezentat momentul cel mai important al procesului de formare a poporului român. Populația daco-romană, separată de imperiu după dispariția limesului dunărean ca urmare a trecerii slavilor în Balcani la începutul sec. VII, s-a dovedit suficient de puternică și bine consolidată pentru a putea impune dezvoltării ulterioare caracterele sale esențiale, etnice, lingvistice și culturale. Conviețuirea populației daco-romane cu slavii între mijlocul sec. VI și în prima jumătate a sec. VII implică asimilarea noilor veniți, precum și unele modificări pe plan cultural și lingvistic. Aceste transformări, prin care trebuie să se înțeleagă persistența aceluiași fond cultural și etnic daco-roman, ușor îmbogățit, vor da naștere în cursul sec. VIII unei civilizații noi și unitare, definită limpede de recente cercetări arheologice ca veche românească. Așezări și necropole din această perioadă, din rîndul cărora se remarcă în mod deosebit cele de la Dridu, Bucov, Izvoru (Muntenia), Obirșia (Oltenia) și cele de la Alba Iulia, se găsesc răspândite pe tot cuprinsul României.

Nevoia imperioasă a extinderii sferei cercetărilor privind perioada de început a evului mediu românesc a dus la înființarea unui sector de arheologie medievală la scurt timp după 1944. Săpăturile destinate acestei perioade s-au soldat cu rezultate de o mare valoare documentară. Amplele investigații arheologice din Moldova, efectuate în principalele centre de la Suceava, Iași, Neamț, Baia, Vaslui, ca și cele din Muntenia de la București, Curtea de Argeș, Tirgoviște, Cîmpulung etc., la care se adaugă și cele din Transilvania din Țara Hațegului și a Maramureșului, precum și cele din Dobrogea, de la Păcuil lui Soare, Enisala și Nufărul, au marcat o nouă și importantă etapă în cunoașterea vieții medievale românești. Contribuții deosebit de importante s-au adus în problemele de bază ale constituirii și organizării primelor state feudale românești și în cele referitoare la formarea orașelor și a satelor și la caracterele culturii acestei perioade. Multe din aspectele istoriei începuturilor statelor feudale românești, în mod deosebit cele referitoare la sec. XII-XIII, sînt cunoscute aproape exclusiv pe cale arheologică. Existența unor formațiuni politice românești încă din sec. X, de genul voievodatelor și cnezatelor, este acum confirmată și de rezultatele săpăturilor arheologice. Alături de izvoarele scrise ale vremii, dovezile arheologice vin să confirme

și ele continuitatea neîntreruptă a poporului român pe întreg spațiul carpato-danubian și pontic.

Cercetările arheologice din ultimele patru decenii au urmărit principalele obiective ce decurg din recentele documente de partid, înscriindu-se astfel pe linia directivelor ultimelor trei congrese ale P.C.R. Temele din planurile cincinale de cercetare au constituit subiectul a peste 40 monografii și lucrări de sinteză și câteva sute de studii, valorificate în revistele de specialitate, cu precădere în publicațiile Institutului de arheologie, „Dacia” și „Studii și cercetări de istorie veche și arheologie”. Principalele rezultate au fost prezentate sub formă de rapoarte și comunicări la numeroase congrese și manifestări interne și internaționale, cu care prilej au fost expuse și susținute, în mod argumentat, punctele de vedere ale arheologiei românești în problemele de bază ale istoriei formării poporului român și a luptei permanente ale acestuia pentru dreptate și libertate. Datorită acestei activități susținute, ce se sprijină pe un material documentar de o mare bogăție și varietate, cercetarea arheologică românească s-a ridicat la nivelul celei din țările cu o veche tradiție și experiență în acest domeniu. Prestigiul de care se bucură pe plan internațional activitatea arheologică din România a fost deseori relevat de oamenii de mare autoritate în specialitate.

Paralel cu munca de cercetare, colectivul de arheologie s-a angajat pe deplin în activitatea de propagandă, de răspîndire a cunoștințelor științifice și de educare în spirit patriotic a tinerei generații. În acest scop s-au editat numeroase lucrări de popularizare cu teme de arheologie, istorie veche și medievală, și s-au publicat o serie de articole cu conținut similar în gazete și reviste de largă circulație. În felul acesta, arheologia răspunde unei a doua sarcini majore, ce revine cercetării în general, de a contribui pe multiple planuri la edificarea societății socialiste în țara noastră.

Rezultatele pe care Muzeul național de antichități — Institutul de arheologie le-a obținut de-a lungul celor 150 de ani de activitate ar putea face cinste oricărei instituții de cultură și oricărui colectiv de cercetare. Prin aceste deosebit de valoroase rezultate, istoria veche a țării noastre, cu importantul proces al etnogenezei românilor, a căpătat contururi precise și edificatoare. Prin valoarea și caracterul lor de document istoric direct și relevant, aceleași rezultate ale cercetărilor arheologice inițiate de MNA, au dus în final la completa desființare a așa zisei teorii „imigraționiste”, demonstrînd, în lumina adevărului istoric, că poporul român este urmașul direct al dacilor romanizați și că el s-a format în limitele fostei Dacii din vremea lui Burebista și în cadrul romanității orientale.